

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความผาสุกของผู้สูงอายุในภาคเหนือของประเทศไทย*

FACTORS AFFECTING THE ELDERLY WELL-BEING IN NORTHERN REGION OF THAILAND

สุรินทร์ นียมางกูร, พระปลัดสมนึก กลับน้อม, กรกต ชาบัณทิต

Surin Niyamangkoon, Phrapalad Somnuek Klabnom, Korakoth Chabandit

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: oot1980@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1. ศึกษาความผาสุกของผู้สูงอายุในภาคเหนือของประเทศไทย 2. ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความผาสุกของผู้สูงอายุในภาคเหนือของประเทศไทย และ 3. นำเสนอแนวทางการส่งเสริมความผาสุกของผู้สูงอายุในภาคเหนือของประเทศไทย การวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ประกอบด้วยการศึกษาเชิงปริมาณ โดยการวิจัยเชิงสำรวจ ใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้สูงอายุในภาคเหนือที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน วิเคราะห์ข้อมูล โดย ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอย ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 16 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1. ความผาสุกของผู้สูงอายุ โดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง และความผาสุกรายด้านทุกด้าน โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง 2. หลักอิทธิบาท 4 คือ การสนับสนุนทางสังคม, และการบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีอิทธิพลร่วมกันต่อความผาสุกของผู้สูงอายุ โดยที่ทั้ง 3 ปัจจัยสามารถร่วมกันอธิบายความผันแปรความผาสุกของผู้สูงอายุ ได้ร้อยละ 53.5 และ 3. แนวทางการส่งเสริมความผาสุกคือผู้สูงอายุควรปฏิบัติตามหลักภวนา 4 เป็นประจำ ญาติพี่น้อง ชุมชนและสังคมควรให้การดูแลเอาใจใส่ผู้สูงอายุให้มาก และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีบทบาทที่สำคัญในการบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุ

คำสำคัญ: ความผาสุกของผู้สูงอายุ; การบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุ; การสนับสนุนทางสังคม; หลักภวนา 4

Abstract

The objectives of this research were: 1. To study elderly well-being in Northern region of Thailand, 2. To study factors affecting elderly well-being in Northern region of Thailand, and 3. To propose guideline for promoting elderly well-being in Northern region of Thailand. The research format was mixed methods research consisting of quantitative and qualitative research. The quantitative research applied survey research using questionnaire to collect data from 400 selected elderly people in Northern region. The data were analyzed by frequency, percentage, mean, standard deviation, and regression analysis. The qualitative research was conducted by in-depth interviewing 16 key informants. The data were analyzed by content descriptive interpretation.

Findings were as follows: 1. Well-being of the elderly in the Northern region of Thailand was at the moderate level. When considering each issue, it was also found that both issues, elderly subjective and psychological well-beings were also at the moderate levels. 2. Three factors; Bhavana 4, social support and welfare management of local administrative organizations had common affected elderly well-being. Those three factors could explain the variation of elderly well-being by 53.5 percent. 3. For elderly well-being promotion; Elderly people should frequently practice according to Bhavana 4 principle. The relatives, community and society should pay high attention to elderly people. and the local administrative organizations should have important role in the elderly welfare management.

Keywords: Elderly Well-Being; Elderly Welfare Management; Social Support; Bhavana 4 Principle

บทนำ

ประชากรผู้สูงอายุมีอัตราการเพิ่มสูงขึ้นเป็นลำดับ ปัจจุบันประชากรโลกได้เปลี่ยนผ่านประชากรสูงวัย กลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว เช่น ประเทศสมาชิกในยุโรป อเมริกาเหนือ ได้เข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์แล้ว ในขณะที่บางประเทศในเอเชีย เช่น ญี่ปุ่น ได้เข้าสู่สังคมสูงวัยระดับสุดยอดแล้ว ที่ประเทศเหล่านี้ได้เป็นประเทศสังคมสูงวัย เนื่องจากปัจจัย

หลักที่สำคัญ คือ การพัฒนาทางด้านการแพทย์และการสาธารณสุขดีขึ้น รวมทั้งนโยบายการวางแผนครอบครัวที่ทำให้ประชากรมีอายุยืนยาวขึ้นและอัตราการเกิดลดน้อยลง การที่หลายประเทศได้เปลี่ยนมาเป็นประเทศสังคมสูงวัย ประชากรสูงวัยในประเทศเหล่านี้ มักจะมีฐานะยากจน ซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาทางด้านสังคมและเศรษฐกิจตามมามากมาย แต่ละประเทศจะต้องมีแผนรองรับที่เหมาะสม จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ในปี พ.ศ. 2564 ผู้สูงอายุมีจำนวน 13,358,751 คน หรือร้อยละ 19.6 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งจัดว่าเป็นสังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ (Completed Aged Society) เนื่องจากร้อยละของผู้สูงวัยเกินร้อยละ 14 เมื่อพิจารณาผู้สูงอายุในแต่ละภาค พบว่า ภาคเหนือมีร้อยละของผู้สูงอายุสูงสุด (ร้อยละ 25.2) รองลงมา คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ 22.5) ส่วนภาคกลาง และภาคใต้มีร้อยละของผู้สูงอายุใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 17.2 และ 16.6 ตามลำดับ) และกรุงเทพมหานครมีร้อยละของผู้สูงอายุต่ำสุด (ร้อยละ 15.1) โดยนอกเขตเทศบาลมีร้อยละของผู้สูงอายุมากกว่าในเขตเทศบาลเล็กน้อย (ร้อยละ 20.8 และ 18.1 ตามลำดับ) (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2565)

ปัญหาของผู้สูงอายุที่สำคัญ ได้แก่ 1. ปัญหาด้านสุขภาพ ผู้สูงอายุจะมีปัญหาเรื่องสุขภาพเสื่อมโทรม มีโรคภัยต่างๆ เบียดเบียนทั้งโรคทางกายและทางสมอง โรคทางสมอง คือ โรคสมองเสื่อม โรคหลงลืม โรคซึมเศร้า ฯลฯ 2. ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุที่มีฐานะไม่ดี ไม่มีลูกหลานดูแลอุปการะเลี้ยงดู อาจไม่มีรายได้หรือรายได้ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ อาจไม่มีที่อยู่อาศัย ทำให้ได้รับความลำบาก 3. ปัญหาด้านความรู้ ผู้สูงอายุไม่มีโอกาสได้รับความรู้เพื่อการพัฒนาตนเองให้เหมาะสมกับวัยและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และเพื่อให้เข้าใจกันได้กับเยาวชนรุ่นใหม่ 4. ปัญหาด้านสังคม ผู้สูงอายุอาจจะไม่ได้รับการยกย่องจากสังคมเหมือนเดิม โดยเฉพาะผู้ที่เคยเป็นข้าราชการตำแหน่งสูงซึ่งเคยมีอำนาจและบิรารแวดล้อม เมื่อเกษียณอายุราชการอาจเสียดยอำนาจและตำแหน่งที่ศูนย์เสียไป เยาวชนและหนุ่มสาวหลายคนมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อผู้สูงอายุ เห็นคนรุ่นเก๋าล้าสมัย พูดไม่รู้เรื่องและไม่มีประโยชน์ 5. ปัญหาด้านจิตใจ ผู้สูงอายุจะไม่ได้ได้รับความเอาใจใส่และความอบอุ่นจากลูกหลานอย่างเพียงพอ ทำให้รู้สึกหว่าเหว อ่างว้าง และอาจจะมีอาการกังวลต่างๆ เช่น กังวลว่าจะถูกลูกหลานและญาติพี่น้องทอดทิ้ง กังวลในเรื่องความตาย ผู้สูงอายุมักมีอาการเปลี่ยนแปลง เช่น เศร้า เฉยเมย เอาแต่ใจตนเอง ผู้สูงอายุบางคนยังต้องการมีความสุขทางโลกีย์ ซึ่งไม่เหมาะสมกับวัยของตนเองทำให้เกิดความผิดหวัง 6. ปัญหาด้านครอบครัว ปัญหาที่น่าเป็นห่วงคือ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ในอดีตจะเป็นครอบครัวใหญ่คือครอบครัวขยาย ทำให้เกิดความสัมพันธ์แน่นแฟ้นและเกิดความอบอุ่นระหว่างพ่อแม่และลูกหลาน ในปัจจุบันครอบครัวโดยเฉพาะในเขตเมืองจะเป็นครอบครัวเดี่ยวเป็นส่วนใหญ่ ลูกหลานจะเข้ามาทำงานในเมืองทิ้งพ่อแม่ให้เฝ้าบ้าน ทำให้ผู้สูงอายุอยู่อย่างโดดเดี่ยว

ไม่ได้รับการดูแลและความอบอุ่นดังเช่นในอดีตที่ผ่านมา และ 7. ปัญหาค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไป ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงทางสภาวะทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ทำให้เยาวชนมีความกตเวทีต่อพ่อแม่ ครูอาจารย์ลดน้อยลง ผู้สูงอายุไม่ได้รับการดูแล ต้องอาศัยสถานสงเคราะห์คนชรา ในอนาคตหากสังคมไทยเป็นสังคมอุตสาหกรรมแบบใหม่ สังคมไทยจะกลายเป็นสังคมแบบตะวันตก คือต่างคนต่างอยู่ ไม่มีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ไม่มีการทดแทนบุญคุณ บุตรหลานเมื่อโตขึ้นจะไม่เลี้ยงดูพ่อแม่เมื่อแก่ชรา (กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2547)

การเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุนอกจากทางด้านร่างกายจะมีสภาพเสื่อมลงแล้ว สถานภาพและบทบาททางด้านเศรษฐกิจและสังคมก็เปลี่ยนแปลงย่อมส่งผลโดยตรงต่อสภาพจิตใจและระดับความสุขของผู้สูงอายุ (พระมหาบรรณ ปญฺญาโร, 2565) โดยการให้ผู้สูงอายุประเมินระดับความสุขตนเองในช่วง 3 เดือนที่ผ่านมา ซึ่งแบ่งระดับความสุขออกเป็น ไม่มีความสุขเลย (ระดับ 0) จนถึงมีความสุขมากที่สุด (ระดับ 10) ผลจากการสำรวจในปี 2564 พบว่าผู้สูงอายุประมาณครึ่งหนึ่งประเมินตนเองว่ามีความสุขมาก (ร้อยละ 52.8) และมีความสุขมากที่สุดร้อยละ 11.7 เมื่อพิจารณาระดับความสุขของผู้สูงอายุจำแนกตามภาค พบว่า กรุงเทพมหานครมีผู้สูงอายุที่มีระดับความสุขมากที่สุดสูงกว่าภาคอื่น ๆ ร้อยละ 18.8 รองลงมา คือ ภาคกลางและภาคใต้ (ร้อยละ 13.2 และ 11.5) (พระมหาเชาวฤทธิ์ ทรัพย์สวัสดิ์ และคณะ, 2562)

ด้วยเหตุผลตามที่ได้กล่าว ภาคเหนือมีร้อยละของผู้สูงอายุสูงสุด จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจถึงความผาสุกของผู้สูงอายุในภาคเหนือเป็นอย่างไร มีปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อความผาสุกของผู้สูงอายุในภาคเหนือ พร้อมทั้งศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความผาสุกของผู้สูงอายุในภาคเหนือ ทั้งนี้เพื่อนำเสนอแนวทางการส่งเสริมความผาสุกของผู้สูงอายุต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความผาสุกของผู้สูงอายุในภาคเหนือของประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความผาสุกของผู้สูงอายุในภาคเหนือของประเทศไทย
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการส่งเสริมความผาสุกของผู้สูงอายุในภาคเหนือของประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะเป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interviewing)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้การวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ ผู้สูงอายุใน 6 จังหวัดที่เลือกมาเป็นจังหวัดตัวอย่าง คือ เชียงใหม่ เชียงราย เพชรบูรณ์ พิษณุโลก ลำพูน และอุทัยธานี จำนวนทั้งหมด 1,152,151 คน ทำการคำนวณขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรทาร์โยยามาเน่ ได้ขนาดผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ทำการคำนวณขนาดผู้สูงอายุตัวอย่างจากแต่ละจังหวัดแบบแบ่งชั้นภูมิชนิดสุ่มเป็นสัดส่วน สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 16 รูปหรือคน จากผู้เชี่ยวชาญ 6 กลุ่มคือ 1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา 2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางรัฐประศาสนศาสตร์ 3) กลุ่มผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 4) กลุ่มเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และ 5) กลุ่มข้าราชการ ผู้นำชุมชน และผู้สูงอายุ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้การวิจัยเชิงสำรวจ โดยมีแบบสอบถามเป็นเครื่องมือ และใช้แบบสัมภาษณ์แบบกำหนดโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้การวิจัยเชิงสำรวจ โดยมีแบบสอบถามเป็นเครื่องมือ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกำหนดโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นแบบง่ายและการถดถอยแบบขั้นตอน สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกำหนดโครงสร้างเป็นเครื่องมือ ในการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของผู้สูงอายุในภาคเหนือ พบว่า ผู้สูงอายุในภาคเหนือที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีความพึงพอใจโดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏว่า ผู้สูงอายุในภาคเหนือที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีความพึงพอใจรายด้านทุกด้าน โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ความพึงพอใจ และด้านความพึงพอใจเชิงอัตวิสัย (ส่วนตัว) ตามลำดับ

2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของผู้สูงอายุในภาคเหนือพบว่า

2.1 การบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุในภาคเหนือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏว่า การบริหารจัดการงานสวัสดิการรายด้านผู้สูงอายุผู้สูงอายุในภาคเหนือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรายด้านทุกด้านโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการสร้างบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล ด้านความมั่นคงทางสังคม ครอบครัว ผู้ดูแลและการคุ้มครองด้านนันทนาการ ด้านที่อยู่อาศัยและด้านรายได้

2.2 การสนับสนุนทางสังคมผู้สูงอายุในภาคเหนือที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏว่า การสนับสนุนทางสังคมรายด้านของผู้สูงอายุผู้สูงอายุในภาคเหนือที่เป็นกลุ่มตัวอย่างการสนับสนุนด้านการยอมรับและการเห็นคุณค่า โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ส่วนการสนับสนุนทางสังคมด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร การสนับสนุนด้านสิ่งของ การเงินและแรงงาน และการสนับสนุนด้านอารมณ์ ตามลำดับ

2.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลหลักภวนา 4 พบว่า หลักภวนา 4 ของผู้สูงอายุในภาคเหนือที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏว่า หลักภวนา 4 รายด้านของผู้สูงอายุผู้สูงอายุในภาคเหนือที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ด้านจิตภวนา โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ส่วนหลักภวนา 4 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านปัญญาภวนา, ด้านกายภวนา และด้านศีลภวนา ตามลำดับ

2.4 จากการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของผู้สูงอายุในภาคเหนือ ปรากฏว่า 1. การบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของผู้สูงอายุในภาคเหนือ 2. การสนับสนุนทางสังคมมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของผู้สูงอายุในภาคเหนือ 3. หลักอิทธิบาท 4 มีอิทธิพลต่อความ

ผาสุกของผู้สูงอายุในภาคเหนือ และ 4. หลักอิทธิบาท 4 การสนับสนุนทางสังคม และการบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีอิทธิพลร่วมกันต่อความผาสุกของผู้สูงอายุในภาคเหนือ

3 แนวทางการส่งเสริมความผาสุกของผู้สูงอายุในภาคเหนือ มีรายละเอียดคือ

3.1 ผู้สูงอายุควรปฏิบัติตามหลักภavana 4 กล่าวคือ 1. การปฏิบัติภavana ได้แก่การเจริญกาย พัฒนากาย การฝึกอบรมกาย จะทำให้รู้จักการติดต่อกับสิ่งทั้งหลายและปฏิบัติในทางที่เป็นคุณ 2. การปฏิบัติศีลภavana จะทำให้ผู้สูงอายุมีการพัฒนาความประพฤติ ปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนผู้อื่น 3. การปฏิบัติจิตภavana ผู้สูงอายุจะเป็นผู้ที่มีการเจริญจิต มีการพัฒนาจิต ทำให้จิตใจเข้มแข็งมั่นคง มีความเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย และ 4. การปฏิบัติปัญญาภavana ผู้สูงอายุจะมีการพัฒนาปัญญา ทำให้มีความรู้และมีความเข้าใจความจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะเป็นอยู่

3.2 ญาติพี่น้อง ชุมชน และสังคม ควรช่วยดูแล สอบถาม และเอาใจใส่ผู้สูงอายุเป็นอย่างดีในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ อารมณ์ การยอมรับ การยกย่อง การเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ การให้ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็น รวมทั้งการสนับสนุนด้านสิ่งของ เงินทองและแรงงานแก่ผู้สูงอายุ

3.3 การบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุในภาคเหนือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่สำคัญในการส่งเสริมความผาสุกให้แก่ผู้สูงอายุ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรดำเนินการช่วยเหลือผู้สูงอายุด้านต่าง ๆ ได้แก่การดูแลสุขภาพและการรักษาพยาบาล การจัดหารายได้เพิ่มเติม การดูแลเรื่องที่พัวอาศัย การจัดการเรื่องนันทนาการ เรื่องความมั่นคงทางสังคม ครอบครัว ผู้ดูแลและการคุ้มครองผู้สูงอายุ รวมทั้งการสร้างบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุนผู้สูงอายุ

อภิปรายผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ข้อมูลความสุขของผู้สูงอายุในภาคเหนือ

จากผลการวิจัย พบว่า ผู้สูงอายุในภาคเหนือที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีความผาสุกโดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏว่า ผู้สูงอายุในภาคเหนือที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีความผาสุกรายด้านทุกด้าน โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ความผาสุกทางใจ และด้านความผาสุกเชิงอัตวิสัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รักชนก ชูพิชัย (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความผาสุกของผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุของโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการดูแลตนเองและความผาสุกของผู้สูงอายุอยู่ในระดับปาน

กลาง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะกมล วิจิตรศิริ และบัวทอง สว่างโสภาคกุล (2555) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความเป็นปราชญ์ การสนับสนุนทางสังคม และความผาสุกทางใจของผู้สูงอายุ ในชมรมผู้สูงอายุวัดสารอด เขตราชวัตรบูรณะ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุมีความผาสุกทางใจในระดับปานกลาง

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความผูกของผู้สูงอายุในภาคเหนือ

2.1 สำหรับการบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุในภาคเหนือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุในภาคเหนือโดยรวมเฉลี่ยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุรินทร์ นิยมางกูร (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง

2.2 สำหรับการสนับสนุนทางสังคมผู้สูงอายุในภาคเหนือ ผลการวิจัยพบว่า การสนับสนุนทางสังคมผู้สูงอายุในภาคเหนือที่เป็นกลุ่มตัวอย่างโดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฤติมาศ พุทธิมาตย์ และคณะ (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสนับสนุนทางสังคมและความผาสุกทางใจของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุได้รับการสนับสนุนทางสังคมและมีความผาสุกทางใจอยู่ในระดับปานกลาง

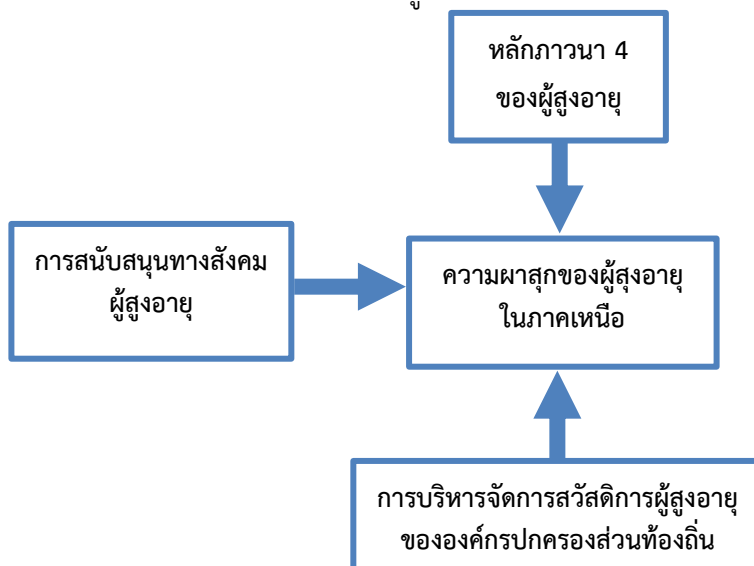
2.3 สำหรับหลักอิทธิบาท 4 ของผู้สูงอายุในภาคเหนือ ผลการวิจัย พบว่า หลักอิทธิบาท 4 ของผู้สูงอายุในภาคเหนือที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สาคร เหลืองอ่อน (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานสาธารณสุขสำหรับผู้สูงอายุตามหลักภาวนา 4 ของเทศบาลตำบลเขาชีจรรย์ จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานสาธารณสุขสำหรับผู้สูงอายุตามหลักภาวนา 4 ของเทศบาลตำบลเขาชีจรรย์ จังหวัดชลบุรี โดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง

2.4 สำหรับการทดสอบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความผาสุกของผู้สูงอายุในภาคเหนือ ผลการวิจัย พบว่า หลักอิทธิบาท 4 ของผู้สูงอายุ การสนับสนุนทางสังคมผู้สูงอายุ และการบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีอิทธิพลร่วมกันต่อความผาสุกของผู้สูงอายุในภาคเหนือ และทั้ง 3 ปัจจัยสามารถร่วมกันทำนายความผันแปรความผาสุกของผู้สูงอายุในภาคเหนือได้ร้อยละ 53.5 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบุญมาก มากสุข (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลบัวลอย อำเภอหนองแค สระบุรี ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยการบริหารจัดการด้านภาวะผู้นำ ด้านบุคลากร ด้านการประชาสัมพันธ์ และด้านการมีส่วนร่วมของ

ผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับผลการบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลบวลอยโดยรวม และสอดคล้องกับการวิจัยของ ยุพา ทองสุข และคณะ (2562) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า การสนับสนุนทางสังคม การรับรู้ความสามารถของตนเอง และการรับรู้ภาวะสุขภาพสามารถมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของผู้สูงอายุ และร่วมกันทำนายความแปรปรวนของความพึงพอใจของผู้สูงอายุได้ร้อยละ 24 และสอดคล้องกับงานวิจัยของปิยะกมล วิจิตรศิริ และบัวทองสว่างโสภากุล (2555) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความเป็นปราชญ์ การสนับสนุนทางสังคม และความพึงพอใจของผู้สูงอายุ ในชมรมผู้สูงอายุวัดสารอด เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของผู้สูงอายุและสอดคล้องกับงานวิจัยของ นวินดา นิลวรรณ และคณะ (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักภavana 4 ตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาทสู่สังคมผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุมีความสามารถ มีความพร้อมและรับมือกับความเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย พฤติกรรม จิตใจ และการพัฒนาปัญญา เพื่อให้มีศักยภาพที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นการป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นตามมาจากการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในอนาคต

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้ ได้องค์ความรู้ดังนี้คือ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากงานวิจัย

จากการวิจัย ปรากฏว่า ทั้ง 3 ปัจจัย คือ การบริหารจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การสนับสนุนทางสังคมของผู้สูงอายุ และหลักภานา 4 ของผู้สูงอายุต่างก็มีอิทธิพลและมีอิทธิพลร่วมกันต่อความผาสุกของผู้สูงอายุ ดังนั้นแนวทางการส่งเสริมความผาสุกของผู้สูงอายุ ควรมีดังนี้คือ

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดการตรวจสอบสุขภาพแก่ผู้สูงอายุอย่างน้อยปีละครั้ง ควรจัดเตรียมสถานพยาบาลสำหรับผู้สูงอายุในกรณีที่เจ็บป่วยฉุกเฉิน หรือจัดเตรียมรถรับส่งผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยฉุกเฉินไปยังโรงพยาบาลใกล้เคียง ควรจัดการการอบรมและส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับอาชีพพิเศษ รวมทั้งการหาแหล่งเงินทุนในการประกอบอาชีพเหล่านั้น ควรจัดการเรื่องที่พัวอาศัยแก่ผู้สูงอายุในกรณีที่ผู้สูงอายุไม่มีที่อยู่อาศัยอาจเนื่องจากภัยธรรมชาติ หรือช่วยเหลือซ่อมแซมที่พักอาศัยในกรณีที่ชำรุดเสียหายตามสภาพที่เสื่อมโทรม ควรจัดการเรื่องนันทนาการแก่ผู้สูงอายุ โดยการนำผู้สูงอายุผู้สูงอายุไปไหว้พระตามวัดวาอารามต่าง ๆ หรือไปทัศนศึกษาตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ รวมทั้งการจัดสถานที่และครูฝึกการออกกำลังกายแก่ผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสออกกำลังกายเป็นประจำ ควรจัดการส่งเสริมให้ชุมชน สังคม ครอบครัว และญาติพี่น้อง ได้ดูแลช่วยเหลือและคุ้มครองผู้สูงอายุ ในกรณีที่ผู้สูงอายุได้รับอันตราย หรือการให้คำแนะนำผู้สูงอายุเมื่อประสบปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งการรณรงค์ให้มีทุกฝ่ายให้เห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ และควรจัดการสร้างเครือข่ายเกื้อหนุนผู้สูงอายุให้มีการติดต่อสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมทั้งการจัดกิจกรรมของผู้สูงอายุร่วมกับองค์กรส่วนท้องถิ่นใกล้เคียง

2. ญาติพี่น้อง ลูกหลาน ชุมชน และสังคม ควรดูแลผู้สูงอายุด้วยความรัก เอาใจใส่ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ และอารมณ์ของผู้สูงอายุ ควรให้ความเคารพยกย่อง นับถือผู้สูงอายุ ยอมรับการกระทำและการแสดงออกของผู้สูงอายุ รวมทั้งการรับฟังคำแนะนำและสั่งสอนของผู้สูงอายุ ควรดูแลให้ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นและเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตแก่ผู้สูงอายุ รวมทั้งการค้นหาข้อมูลข่าวสารเมื่อผู้สูงอายุสอบถามหรือต้องการทราบ และ ควรดูแลจัดหาสิ่งของหรือเงินทองให้ผู้สูงอายุเมื่อต้องการหรือมีความจำเป็นต้องใช้ ควรมีการช่วยเหลือแบ่งเบาภาระงานที่ผู้สูงอายุอาจไม่มีความพร้อมเนื่องจากอายุมาก

3. ควรมีการแนะนำและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีการปฏิบัติกายภาวนาอยู่เป็นประจำ เพื่อให้ร่างกายมีการพัฒนา มีสุขภาพแข็งแรง ควรมีการแนะนำและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุปฏิบัติศีลภาวนา โดยการไหว้พระ สวดมนต์ และรักษาศีลเป็นประจำ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีการประพฤติตนในทางที่ถูกต้อง ควรมีการแนะนำและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุปฏิบัติจิตภาวนา โดยการทำสมาธิ สนทนากับผู้อื่นด้วยจิตใจที่เบิกบาน และทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นด้วยความเต็มใจและเป็นมิตรกับทุกคน และควรมีการแนะนำและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุปฏิบัติปัญญา

ภาวนา เพื่อทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการดำรงชีวิตประจำวัน สามารถควบคุมกาย และวาจาให้เป็นปกติ มีความรู้เท่าทันกับความจริงของชีวิต

4. ผู้สูงอายุควรตรวจร่างกายเป็นประจำ ปฏิบัติตนในทางที่ถูกต้อง ใช้ชีวิตความเป็นอยู่ตามสภาพความเป็นจริง เผชิญกับปัญหาและแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นด้วยเหตุผล และควรมีความพึงพอใจและความภูมิใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ ยึดมั่นและมั่นใจในความคิดและการกระทำของตนเองที่คิดว่าถูกต้อง รวมทั้งการจัดการความรับผิดชอบชีวิตประจำวันด้วยตัวเอง

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2565). *กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. สถิติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2565*. กรุงเทพฯ: กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2547). *โครงการการประเมินผลการจ่ายเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพสำหรับผู้สูงอายุ*. กรุงเทพฯ: กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- นวินดา นิลวรรณ และคณะ. (2563). การประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 ตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาทสู่สังคมผู้สูงอายุ. *วารสารมหาจุฬานาครทัศน์*, 7(3), 39 - 49.
- บุญมาก มากสุข. (2558). *การบริหารจัดการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลบัวลอย อำเภอนหนองแค สระบุรี* (การค้นคว้าอิสระหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรระดับมหาบัณฑิต). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ปิยะกมล วิจิตรศิริ และบัวทอง สว่างโสภาคกุล. (2555). ความเป็นปราชญ์ การสนับสนุนทางสังคมและความผาสุกทางใจของผู้สูงอายุ ในชมรมผู้สูงอายุวัดสารอด เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพมหานคร. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 38(2), 139-151.
- พรพรม ไขชัยภูมิ และภรณ์ ศิริโชติ. (2553). *ความต้องการสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ ของเทศบาลตำบลโนนไทย อำเภอนโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา* (การศึกษาค้นคว้าอิสระหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น). ขอนแก่น: วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พระมหาเชาวฤทธิ์ ทรัพย์สวัสดิ์ และคณะ. (2562). การศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุตามหลักภาวนา 4 กรณีศึกษา: ผู้สูงอายุบ้านห้วยหอย ตำบลธาตุทอง อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์*, 6(1), 58 - 72.

- พระมหาบรรณ ปณฺญาโร. (2565). การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามลักษณะทาง
พระพุทธานุภาพ. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 5(2), 183-191.
- ยุพา ทองสุข และคณะ. (2562). ปัจจัยที่มีอิทธิพล ต่อความผาสุกทางใจของผู้สูงอายุ.
วารสารการพยาบาลและจิตเวช, 33(1), 95-110.
- รักชนก ชูพิชัย. (2550). ความผาสุกของผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาล
พระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยา
ชุมชน). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ฤดีมาศ พุทธมัตย์ และคณะ. (2563). การสนับสนุนทางสังคมและความผาสุกทางใจของ
ผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา. *วารสารสภาการพยาบาล*, 35(1), 61-74.
- สาคร เหลืองอ่อน. (2560) การบริหารงานสาธารณสุขสำหรับผู้สูงอายุตามหลักภวนา 4
ของเทศบาลตำบลเขาชีจรรย์ จังหวัดชลบุรี. *วารสารการบริหารการปกครองและ
นวัตกรรมท้องถิ่น*, 1(3), 65-76.
- สุรินทร์ นิยมางกูร. (2561). การบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 7(2), 21-36.